

Astudiaeth Achos: Rheoli Llifogydd Naturiol Dalgylch Afon Wnion

Ffigur 1 Coetir ar draws y llethr a blannwyd fel rhan o'r prosiect

Lleoliad y Prosiect	Rhydymain, Gwynedd
Sefydliad Cyflawni Arweiniol	Cyngor Gwynedd (YGC)
Partneriaid Allweddol	Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri (APCE)
Prif ffrwd(nau) ariannu ar gyfer cyflawni prosiectau	Grant Rheoli Risg Llifogydd ac Erydu Arfordirol Llywodraeth Cymru

1. Mesurau NFM a Weithredwyd

Mae mesurau a roddwyd ar waith yn cynnwys:

- Cyfanswm o 7km o wrychoedd
- Dros 48,000 o goed yn cael eu plannu
- 1.8ha o goetir newydd
- 4ha o goetir wedi'i warchod gyda ffensys newydd
- 11 pwll newydd
- 3.5km o ffosydd draenio wedi'u blocio

Gall safleoedd plannu a ddewisir yn ofalus liniaru llifogydd trwy gyfraddau ymdreiddiad cynyddol, defnydd o ddŵr a chynhwysedd storio ger yr wyneb, yn ogystal ag amharu ar golli pridd oherwydd erydiad.

Cynlluniwyd pyllau newydd i gynyddu gwanhad dŵr a thrwy hynny leihau neu ohirio llifoedd brig yn ystod cyfnodau o law trwm. Crëwyd y pyllau ar lednentydd i Afon Wnion. Pan fydd yn llawn bydd y pyllau gyda'i gilydd yn storio tua 6.9 miliwn litr o ddŵr. Gosodwyd trapiau gwaddod a chlogfeini hefyd i leihau erydiad a llif dŵr araf.

Mae gan flocio ffosydd draenio fanteision lluosog, gan gynnwys cadw dŵr, storio carbon, dal a storio carbon yn y dyfodol, a gwelliannau i fioamrywiaeth.

2. Gyrrwyr allweddol ar gyfer y prosiect

2.1. Rheoli Risg Llifogydd

Mae rhan isaf y dalgylch ger Dolgellau gyda hanes hir o broblemau llifogydd yn gysylltiedig â lefel yr Afon Wnion wrth iddi fynd heibio i'r dref. Yn fwy lleol i'r ardal ymyrraeth, yn uwch i fyny'r dalgylch, mae dŵr ffo wyneb a phroblemau draenio tir wedi effeithio ar arferion amaethyddol.

Mae creu draeniau helaeth ar rostiroedd yr ucheldir yn y gorffennol wedi lleihau gallu'r ucheldiroedd i storio dŵr.

2.2. Gwelliannau Amgylcheddol Ehangach

Amrywiaeth o gynefinoedd newydd yn cael eu creu.

2.3. Buddion Cymdeithasol

Fel y crybwyllwyd uchod, mae mesurau RhLIN wedi lleihau problemau dŵr wyneb i nifer o berchnogion tir yn ardal yr astudiaeth.

3. Disgrifiad o'r Prosiect

Mae'r prosiect wedi'i sefydlu ar y cyd i wneud y defnydd gorau o arbenigedd. Rôl APCE yn y prosiect oedd cyswllt â ffermwyr oherwydd perthynas agos â'r diwydiant, arbenigedd coetiroedd a gwrychoedd a chyngor ecolegol. Rôl YGC oedd eu harbenigedd mewn mesurau rheoli llifogydd uniongyrchol megis gwaith yn y sianel a chreu pyllau. Mae gan YGC bwerau datblygu a ganiateir arbenigol sy'n caniatáu cyflawni gwaith mewn afonydd yn symlach.

Yn allweddol i'r prosiect oedd y cysylltiadau rhwng APCE a grŵp o dirfeddianwyr amaethyddol o fewn dalgylch yr Wnion, cwblhawyd holl fesurau RhLIN ar dir y grŵp.

Roedd yr 11 fferm yn amrywio o waelod y dyffryn i gopaon mynyddoedd o +850m mewn uchder, ac yn amrywio o ran maint gyda rhyw dros 400ha tra bod eraill yn llai na 10ha: gyda chyfanswm cyfunol o tua 2,500 hectar o dir.

4. Canlyniadau Prosiect Allweddol

4.1. Llwyddiannau

Mae'r prosiect prawf hwn wedi dangos y gall cydweithio rhwng sefydliadau cyhoeddus a'r sector amaethyddol greu buddion bywyd go iawn i'r amgylchedd a phobl sy'n byw i lawr yr afon. Hefyd mae'r prosiect wedi dangos awydd tîrfeddianwyr i gynorthwyo gyda mesurau RhLIN.

4.2. Gwersi a Ddysgwyd

Mae'r gwaith cychwynnol yn rhy fach i gael effaith dalgylch gwirioneddol, ond maent yn darparu'r sylfeini ar gyfer prosiectau mwy yn y dyfodol gyda mwy o dirfeddianwyr.

4.3. Monitro a Chynnal a Chadw

Ni nodwyd dim y tu hwnt i gofnodion ffotograffig dros amser a sylwadau'r tîrfeddianwyr. Dim gwybodaeth llinell sylfaen llif/cam ar gael ar gyfer cyrsiau dŵr amgylchynol.

5. Ffotograffau Prosiect

Ffigur 2 Pwll storio dwr llifogydd wedi'i creu fel rhan o'r cynllun

Ffigur 2 Ffosiudd draenio hanesyddol sydd wedi'u blocio fel rhan o'r cynllun.

Ffigur 3 Gosod ffensys newydd i ddiogelu plannu gwrychoedd.

Ffigur 4 Delwedd o'r awyr o'r pyllau a weithredwyd ar lwybrau llif dwr.

Ffigur 5 Pwll newydd wedi ei greu, gydag ynys lloches natur.